

Studiedag Documentatiecentrum Vlaams-Brabant en Rijksarchief Leuven

*Van heirbanen tot steenwegen. Het wegennet in Vlaams-Brabant
in archeologisch en historisch perspectief*

Zaterdag 6 juni 2026 | Vaartstraat 24, 3000 Leuven

Over beleyden en schapenbanen tijdens het Ancien Régime

Edgard Van Droogenbroeck, Bodegemse Kulturele Werkgemeenschap

‘BELEYDEN’

Beleyden vormen een bijzonder vertelwaardig onderwerp uit het dagelijks leven van onze voorouders. De term klinkt ietwat misleidend: *beleyden* betreft een procedure ter controle van het onderhoud van wegen en waterlopen, in het bijzonder het in stand houden van de afmetingen van deze wegen, het onderhouden van aanpalende constructies van algemeen nut (zoals bruggen en omheiningen) en het tijdig wegruimen van natuurlijk aangroeiende hindernissen (van onkruid en andere spontane begroeiing).

Om inbreuken op de geldende verordeningen te ontraden en zich ervan te verzekeren dat onderhoudswerken spontaan zouden worden uitgevoerd, konden inspecteurs desnoods boetes opleggen. In tegenstelling tot de hedendaagse praktijk om het onderhoud van wegen als een taak van de overheid te beschouwen, berustte die verantwoordelijkheid tijdens het Ancien Régime haast volledig bij de particuliere eigenaar. Van diegene die met zijn grondbezit aan de gemeenschappelijke wegen of waterlopen paalde, werd verwacht dat hij het zich opdringende onderhoud op eigen kosten, en op tijd en stond, ter harte nam.

Met betrekking tot de *beleyden* hebben de Bodegemse dorpsheren dan ook meerdere richtlijnen uitgevaardigd, die bovendien werden aangevuld met algemeen geldende verordeningen vanwege het landsbestuur.

‘SCHAPENBANEN’

In een viertal archiefstukken uit het kasteel van Gaasbeek staan merkwaardige termen zoals *driftschaepen*, *schaepenwegh* en *herbaen*.

Met *drift* wordt gewoonlijk een kudde vee bedoeld, veelal schapen, die langs een daarvoor voorziene weg werd voortgedreven. Een *driftweg*, waarvan men *schapenweg* of *schapenbaan* als synoniem mag beschouwen, slaat op de weg waarlangs men de kudde vee van of naar zomerweiden of een winterkwartier overbracht. De naam leeft door in straatnamen, bvb. in de Schapenbaan in het nabije Wambeek en Sint-Martens-Lennik.

Bij de term *herbaen* zou men een verband durven vermoeden met Romeinse heirbanen, maar dit is te ver gezocht. De term werd sinds de Late Middeleeuwen alom gebruikt om een openbare weg aan te

duiden, die geschikt was voor troepenbewegingen en daarom ook onder het landsheerlijk of zelfs koninklijk gezag viel. Dit soort van 'rijkswegen' werden uiteraard ook veelvuldig gebruikt voor handel en het overbrengen van veekudden. Eventuele verwarring met Romeinse heirbanen is in onze streek zo goed als uitgesloten, gezien uitsluitend de weg van Asse over Edingen naar Bavay als een Romeinse creatie kan beschouwd worden.

Ook in de omgeving van Bodegem liepen er sinds aloude tijden een drietal schapenwegen of driftwegen. Hiervan getuigt een verklaring van een zekere rentmeester Van Grevenbroeck in een document van 18 november 1700. De rentmeester schijnt voldoende met de streek vertrouwd te zijn, gezien hij beweert al 31 jaar woonachtig te zijn in het klooster van Groot-Bijgaarden. Van Grevenbroeck zag langs de bedoelde schapenweg regelmatig legerrossen en driftschapen voorbijtrekken. Hij verklaart op *zijne manne waerheyt dat er een groote herbaene was, lancx welcke baene de vrempe ofte driftschaepen moeten passeren als oock de soldaeten commende vande steden van mechelen vilvoorden* etc. Hij verduidelijkt verder nog dat deze straat via Zellik voorbij het *verbrande hoff ghenaeemt den Waerboom* loopt (de huidige locatie van het restaurant Salons Waerboom), vervolgens langs het klooster van Groot-Bijgaarden en het gehucht Wolsem, om dan de huidige Kattenstraat in te draaien richting *bruynen lieven heer lancx henen den Rondenbosch onder bodeghem*. Deze baan sloot aan bij wegen die vervolgens naar het graafschap Henegouwen leiden, in het bijzonder de steden Halle, Edingen en Bergen.

BRONNEN

Voor de *beleyden*:

- Rijksarchief Leuven, Inventaris van de schepengriffies van Vlaams-Brabant arrondissement Brussel (code inventaris 51/2) - 73. Sint-Martens-Bodegem - nrs. 9766 (Rol en uittreksels uit de rol van de schepenen, 16de-17de eeuw) en 9767 (Stukken betreffende een jurisdictiegeschil, 17de eeuw)
- archief van het kasteel van Gaasbeek, nrs. L29 en 30 en Da38 alle sine folio

Voor de *schapenbanen*:

- archief van het kasteel van Gaasbeek, nr. L116 sine folio